

**ВІДГУК
офіційного опонента**

на дисертаційну роботу Кізляра Олександра Олександровича
«Концепція «розумне місто» як інструмент інноваційного розвитку
території», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю – 051 Економіка

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

У сучасному світі концепція «розумного міста» набуває все більшої актуальності. Нагальною вона є і для нашої держави, особливо для територіальних громад, де не ведуться активні бойові дії. Впровадження концепції «розумного міста», звісно, сприяє побудові кращих територіальних громад. Перетворити місто на «розумне» можна за допомогою різних інформаційних комп'ютерних технологій. Відповідно, органи місцевого самоврядування можуть використовувати ІТ у процесі управління, щоб зрозуміти та створити розумні способи задоволення потреб державного та приватного секторів.

Актуальність обраної тематики обумовлюється і необхідністю впровадження в Україні Стратегії сталого розвитку. І в цьому контексті все більше експертів і дослідників з різних галузей працюють разом, щоб напрацювати рішення, які допоможуть вирішити економічні, екологічні та соціальні проблеми для підтримки сталого розвитку наших міст. І тут важливим є впровадження інноваційних моделей розвитку. Одним із інструментів, який сприяє інноваційному розвитку територій є концепція «розумне місто».

З цією метою актуалізується питання про можливість узагальнення теоретико-методичних положень та розробку науково-практичних рекомендацій щодо впровадження концепції «розумного міста» як інструмента інноваційного розвитку територій для забезпечення сталого розвитку та підвищення якості життя населення на місцевому рівні.

Вищезазначене представляє для економічної науки актуальне завдання, позитивне розв'язання якого сприяє розвитку територіальних громад, удосконалює інформаційні технології та управлінський інструментарій з метою забезпечення сталого розвитку та підвищення якості життя населення. Зважаючи на це, безперечно актуальною є запропонована для рецензії дисертація, яка спрямована на осмислення існуючих вищезазначених проблемних питань.

Актуальність теми дисертаційної роботи підтверджується також тим, що вона виконувалась згідно комплексного плану науково-дослідних робіт Хмельницького національного університету у межах держбюджетної теми «Моделювання стратегій безпечного розвитку інноваційно-орієнтованих соціально-економічних систем» (ДР № 0122U001212). Окрім цього, дослідження, відповідає стратегічним орієнтирам розвитку України щодо інтеграції в європейський простір, підвищення стандартів життя та зміцнення позицій країни на міжнародній арені. Завдання дисертаційної роботи узгоджується з Цілями Сталого Розвитку України, визначеними до 2030 року, спрямованими на забезпечення інноваційного економічного розвитку, добробут населення на принципах сталості, а також із регіональними стратегіями розвитку, зокрема, Стратегією розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки.

З огляду на це, вважаю, що тема дисертаційного дослідження *Кізляра Олександра Олександровича* є актуальною і корисною як для вітчизняної економічної науки, так і для корпусу практикуючих управлінців.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення із змістом дисертації Кізляра О.О. дозволяє стверджувати, що визначені та сформульовані мета і наукові завдання, об'єкт та предмет дослідження повністю відповідають обраній автором темі, а отримані в процесі виконання дослідницьких завдань результати, сформульовані рекомендації та висновки роботи є науково обґрунтованими, теоретично доведеними, практично реалізованими, характеризуються відповідним рівнем наукової новизни, а також мають потенціал подальшого теоретичного, методичного й практичного розвитку.

На користь цього свідчить система використаних наукових методів, прийомів та інструментів дослідження, репрезентативна кількість проаналізованих автором наукових праць зарубіжних та вітчизняних науковців, які заклали фундаментальні теоретичні та методичні основи оцінювання рівня інноваційної сприйнятливості міст в контексті імплементації цифрових рішень, опрацьована та інтерпретована статистична інформація.

Таким чином, шляхом аналізу придатності прикладних наукових положень, розроблених Кізлярем О.О. для здійснення конкретних економічних розрахунків, вироблення управлінських рішень я пересвідчилась в обґрунтованості авторських наукових положень, висновків і рекомендацій.

До того ж обґрунтованість авторських наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується практичним впровадженням в діяльність: Хмельницькою міською радою; Союзом промисловців та підприємців Хмельницької області; Хмельницькою торгово-промисловою палатою; Хмельницьким національним університетом.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації, підтверджується низкою логічно викладених теоретичних доказів (вони містяться у всіх розділах дисертації). Повнота, об'єктивність та надійність використаної економічної, статистичної інформації також підтверджують достовірність одержаних результатів

Отже, все це дає право стверджувати, що представлені в дисертаційній роботі *Кізлярем О.О.* наукові положення, висновки і рекомендації характеризуються такими якостями, як: повнота, достовірність, системна інтерпретація та достатній рівень обґрунтованості.

Зміст дисертації, її завершеність, оформлення та стиль викладу

Надана для аналізу дисертація Кізляра О.О. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 264 сторінки. список використаних джерел із 273 найменувань, що розміщений на 30 сторінках. Дисертація містить: 21 таблицю, з яких 11 займають повну сторінку; 21 рисунок, з яких 5 займають повну сторінку; додатки обсягом 32 сторінки.

Дисертація складається із: *теоретичної частини*, де узагальнено підходи зарубіжних та вітчизняних вчених до визначення сутності поняття «розумне місто», систематизовано погляди щодо складу та компонентної структури даного поняття, здійснено систематизацію методичних підходів до оцінювання рівня розвитку та ефективності функціонування «розумних» міст, визначено можливості застосування концепції у вітчизняній практиці; *аналітичної частини*, де проаналізовано сучасний стан реалізації концепції «розумне місто» в світі та в Україні, обґрунтовано місце інноваційного розвитку країни у процесі трансформації міст у «розумні» міста; *науково-методичної частини*, де автор розробив методичний інструментарій оцінювання рівня інноваційної сприйнятливості міст щодо імплементації цифрових рішень та розвитку розумної інфраструктури, визначив засади розвитку екосистеми для підтримки інновацій в проектах «розумного міста» та сформував концептуальні основи оцінювання ефективності проектів «розумного міста».

В цілому дисертаційна робота характеризується змістовою та структурною завершеністю, є продуманою і цілком відповідає вимогам до оформлення дисертацій.

Мова дисертації достатньо чітка, коректна і наукова. Стиль викладу матеріалу, наукових положень і висновків є послідовним, достатньо логічним та зв'язаним єдиною цільовою спрямованістю, що дозволяє зробити висновок про відповідність дисертації в цілому діючим вимогам.

Наукова новизна одержаних автором дисертації результатів

Науковим результатом дисертації Кізляра О.О. слід вважати узагальнення теоретико-методичних положень та розробка науково-практичних рекомендацій щодо впровадження концепції «розумного міста» як інструмента інноваційного розвитку територій для забезпечення сталого розвитку та підвищення якості життя населення на місцевому рівні. Слід також констатувати, що сформульований і вирішений перелік наукових завдань надав автору можливість досягнути нових наукових результатів, які можна оцінити як такі, що мають наукову новизну. Серед їх низки за рівнем вперше:

- обґрунтовано методичний інструментарій оцінювання рівня інноваційної сприйнятливості міст щодо імплементації цифрових рішень та розвитку розумної інфраструктури, що передбачає розрахунок інтегрального показника на основі трьох груп індикаторів: технологічної, інтелектуальної та організаційної сприйнятливості. Запропонована методика дозволяє змодельовувати унікальну стратегію розвитку територій на основі поєднання базових стратегій та обрати варіант трансформації міського простору з імплементацією концепції «розумного» міста;

- розроблено тривірневу модель оцінювання проєктів «розумного міста» на засадах пріоритетно-ціннісного підходу, що розглядає проєкт у розрізі відповідності стратегії «розумного міста», його внеску в розвиток різних складових «розумного міста», а також соціально-економічної цінності, яку проєкт створює для громади. Такий підхід дозволяє систематизовано та комплексно оцінювати проєкти з точки зору впливу прямих, непрямих та нематеріальних (неявних) ефектів на «розумне місто», що є основою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень щодо виділення бюджетних коштів для співфінансування проєктів;

удосконалено:

- термінологічний апарат щодо сутності поняття «екосистема розумного міста» як інтегрованої системи, що об'єднує цифрові технології, інфраструктуру, управлінські процеси та людський капітал, які формують суспільну взаємодію під час створення та використання організаційних, політичних, економічних, соціальних, екологічних та технологічних, інформаційно-комунікаційних цифрових інновацій, які визначають ефективність процесу створення цінності для існуючих та майбутніх споживачів на засадах сталого розвитку. На відміну від існуючих підходів, у цьому визначенні підкреслюється пріоритетність створення суспільної цінності через впровадження інноваційних рішень, спрямованих на добробут усіх членів громади;

- концептуальні пріоритети розвитку екосистеми для підтримки реалізації проєктів «розумного міста» через обґрунтування соціальних та економічних ефектів впровадження розподілених систем генерації електроенергії (Microgrid); інтелектуальної транспортної системи для громадського транспорту; технологічних рішень у сфері безпеки та технологій інформаційного моделювання будівель. Сформований перелік

адапованих прикладів може бути використано при розробці стратегій розвитку міст, удосконалення міської інфраструктури, забезпечення реалізації цілей сталого розвитку та як основа для післявоєнного відновлення територій, які постраждали від військових дій;

I, насамкінець, за категорією до таких, що дістали подальший розвиток, можна віднести:

- формування електронної платформи смарт-проектів (Smart City Market place) як елемента екосистеми розумного міста, метою якої є об'єднання органів влади, інвесторів, підприємств та громадських організацій для прискорення впровадження інноваційних технологій, що покращують якість життя. Ця платформа слугує інструментом для взаємодії між усіма учасниками процесу, дозволяючи їм обмінюватися ідеями, ресурсами та найкращими практиками, а також передбачає впровадження механізмів моніторингу та оцінки результативності проектів, що дозволяє відстежувати їхній вплив на розвиток міста та коригувати стратегії в реальному часі;

- трактування сутності дефініції «розумного» міста» як інноваційно адміністративно-територіальної одиниці, що на основі всебічної цифровізації міського простору, впровадження ІКТ, інтеграції економіки знань, розумної мобільності та розумного життя забезпечує перманентний сталий соціо-еколого-економічний розвиток території шляхом використання інтегрованих моделей спільного ухвалення рішень «е-урядування-бізнес-громадськість» та формує високий рівень життя містян. Таке трактування сутності «розумного міста» дозволяє ідентифікувати його базові складові та визначати пріоритети стратегічного розвитку територій на засадах смартизації міського середовища із врахуванням цілей сталого розвитку.

Із змістовим контентом запропонованих формулювань вперше, удосконалено і дістали подальшого розвитку погоджуюсь.

Дискусійні питання та основні зауваження

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Кізляра О.О., слід відзначити деякі питання дискусійного характеру та окреслити певні зауваження стосовно окремих положень роботи:

1. Автор обґрунтовує необхідність опрацювання методичних підходів до оцінювання рівня розвитку та ефективності функціонування «розумних» міст на основі систематизованих підходів (п. 1.3). Однак в подальшому пропонує інструментарій оцінювання рівня інноваційної сприйнятливості територій як передумови їх смартизації.

2. Аналізуючи досвід розвитку смарт-міст (п. 2.1), автор зосередився на досвіді розвинутих країн, що є цінним для вивчення можливостей його використання в Україні. Однак, для забезпечення більш комплексного підходу до розуміння різних моделей впровадження інновацій та адаптації концепції «розумного міста» в різних соціально-економічних контекстах варто було б також розглянути досвід країн, що розвиваються.

3. При обґрунтуванні доцільності впровадження електронної платформи смарт-проектів (Smart City Marketplace) автором не повністю розкрито питання інституційного забезпечення та адміністрування такої платформи, зокрема у визначенні ролей і відповідальності між різними учасниками (органами влади, підприємствами та громадськими організаціями), що може призвести до конфліктів та зниження ефективності в процесах прийняття рішень й управління ресурсами.

4. У п. 3.3 роботи автор зазначає, що «...при оцінюванні інвестиційних проектів «розумного міста» основним критерієм виступає економічна ефективність...» в подальшому уточнюючи, що можуть мати місце і ряд соціальних ефектів. Були б цінними пропозиції автора, обґрунтування заходів, «розумних» проектів, направлених на вирішення соціальних потреб.

5. У роботі автор наводить прізвища зарубіжних дослідників то українською, то англійською мовами. Доцільно було б дотримуватися єдиного підходу.

Наведені зауваження та дискусійні положення не знижують загальну високу оцінку дисертаційного дослідження, а лише свідчать про складність обраної теми та можуть стати основою для наукової дискусії.

Повнота викладу основних положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертації, в опублікованих працях

Матеріали дисертації викладено у 9 наукових публікаціях (4 статті у фахових виданнях та 5 праць апробаційного характеру). Основні положення, що викладені в цих наукових працях і належать особисто автору становлять загальний обсяг 3,5 друкованих аркушів.

Таким чином, здобувачем ступеня доктора філософії дотримані всі діючі вимоги як стосовно кількості публікацій, так і змісту опублікованих результатів, які повністю відповідають тим, що містяться в дисертації і представлені ним для захисту.

Загальний висновок

Дисертаційна робота *Кізяра Олександра Олександровича* на тему «Концепція «розумне місто» як інструмент інноваційного розвитку території» є завершеною та самостійно виконаною працею, яка характеризується науковою новизною.

Дослідження є цілісним, логічно структурованим і носить завершений характер. Обрана тема дисертації повноцінно розкрита, мета досягнута, а завдання вирішені. Основні наукові положення роботи обґрунтовані та висвітлені в опублікованих наукових працях. Дисертація виконана на достатньо високому науково-теоретичному, методичному та практичному рівнях, що підтверджує її значимість і актуальність для подальшого розвитку науки в сфері міського розвитку та інновацій.

Таким чином, вищевикладене дозволяє зробити висновок, що дисертація Кізляра Олександра Олександровича на тему: «Концепція «розумне місто» як інструмент інноваційного розвитку території», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор *Кізляр Олександр Олександрович* заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальність 051 – «Економіка» галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

завідувачка кафедри
менеджменту та адміністрування
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу,
д.е.н., проф.

Ірина КІНАШ

Пункт проф. і. Кізляр
про ректору з

С. Зіркунів